
EDUCATION ON THE DEBATE MODEL IN COMMUNICATION

**Daniela Dunca, Assoc. Prof., PhD, Technical University of Cluj-Napoca – Baia Mare
Northern University Centre**

Abstract: The Debate model released by Karl Popper constitutes a prototype for public discourse and debate in the field of communication. Aside the main formats of debate, education in this context must take into account the nature of the existing conflict between values and principles, strategies and techniques of argumentation, avoiding logical errors or different forms of pathology of argumentation. The Debate model also refers to the necessity of knowledge and respect for specific conditions, which make this type of debate an intellectual exercise of a competitive nature, specific to a democratic society.

Keywords: Debate model, Karl Popper, public discourse, debate, education

Existența societății umane, funcționalitatea și organizarea sa se întemeiază pe procesul complex al comunicării. Toate fenomenele sociale indiferent de formă (interacțiune, exercitarea puterii, controlul sau influențarea, schimbul etc.) implică diferite forme de comunicare. La toate nivelurile vieții sociale (individ, grup, organizație, comunitate, relații internaționale), comunicarea constituie liantul ce asigură continuitatea realității sociale.

Abordarea ”comunicării ca proces și componentă a vieții sociale” (Drăgan 2007, p.12) conduce la o nouă perspectivă asupra specificului societății umane. În a doua jumătate a secolului XX, concepțiile determinismului social sunt înlocuite cu noile teorii ca ”interacționismul simbolic, etnometodologia, fenomenologia, care iau în considerare dimensiunile subiective și constructive ale practicilor și realităților sociale, care reprezintă, în mod evident, procese interactive cu caracter comunicațional” (ibidem). În acest sens termeni ca *experiență personală, interacțiune socială, cunoaștere socială, simbolică și interpretare, practică socială* alcătuiesc structura noului model explicativ al vieții sociale. Dacă gândirea modernă avea în centrul său problematica cunoașterii, secolul XX aduce în actualitate semiotica și interpretarea, conturându-se o adevărată filosofie a comunicării.

În ultimele decenii, comunicarea se instituie ca o realitate ce depășește granițele statelor naționale. Pusă în slujba ideologiei liberale, comunicarea deschide noi orizonturi, accelerează schimburile comerciale și culturale și reprezintă principala forță demolatoare a regimurilor politice autoritare (Miège 2008, p.14). Caracterizate prin disprețul față de libertatea cuvântului și forța argumentării, regimurile dictatoriale se caracterizează ”prin tentativa de a impune dogmatic diverse teze, așa cum și religia consideră dogma instrumentul cel mai important al credinței (Rogojinaru 2009, p.194).

Societățile democratice afirmă însă rolul esențial al comunicării, limbajul politic fiind profund implicat în activitățile de deliberare publică ce se desfășoară în spațiul liber al dezbaterilor publice (Ricoeur 1991, p.166). Dezbaterile, alături de dispută și dialog constituie modalități de comunicare și argumentare complexe în care participanții au libertatea de a-și exprima liber opiniile și raționamentele argumentative.

Acum două mii de ani, democrația ateniană aducea pentru prima oară ca formă de conducere în stat Adunarea poporului (ecclesia) în care cetățenii se întâlneau cu regularitate. Un rol important îl aveau oratorii, care prin discursurile lor influențau în mod direct politica cetății. Alți decidenți în politica statului erau magistrații aleși (stratêgoi) și responsabilii financiari care jucau un rol decisiv, fără să pronunțe în mod obligatoriu discursuri. Prin voturile lor, cetățenii Atenei hotărârau legile cetății pe timp de pace sau declanșarea războiului și a strategiilor de luptă. Hotărârile lor însă, erau precedate de adevăratele dezbateri ce aveau loc în ecclesia. Era perioada în care au înflorit retorica și argumentarea, deoarece chiar dacă fiecare cetățean avea în principiu dreptul de a interveni în Adunare, practic doar o minoritate avea talentul și motivația necesară de a urca la tribună și de a înfrunta, uneori, un auditoriu tumultuos (Pernot 2000, p.87). Oratorii, cei care luau în mod regulat cuvântul, prin arta cuvântului pe care o practicau, prin forța argumentelor ticluite în mod meșteșugit, erau de fapt cei care inspirau politic cetatea. Acțiunea politică în Atena avea deci o puternică dimensiune oratorică și publică, deoarece, în timpul disputelor și dezbaterilor, se contura ceea ce era mai prudent, mai bine din punct de vedere moral și juridic pentru cetate.

Pentru a păstra însă proporțiile adevărului istoric, trebuie amintit însă faptul că, deși Adunarea însuma câteva mii de oameni, cetățenii care participau activ cu diferite ocazii erau câteva sute, niciodată figurile dominante și care constituiau o elită restrânsă nu erau mai mult de douăzeci (ibidem). Mai trebuie amintit și faptul că în Atena calitatea de cetățean aparținea doar bărbaților liberi, femeile și sclavii fiind excluși din viața politică. Ca urmare, mulți atenieni nu participau la actul deliberării publice.

În democrația contemporană rolul dialogului, disputelor și dezbaterilor a rămas la fel de important. ”Procesul democratic s-a modificat și continuă să se dezvolte, fiindcă țările moderne sunt cu mult mai mari ca populație sau mărime geografică decât Atena antică, dar dezbaterile continuă. (Driscoll 2002, p.15). Deși cetățenii hotărâsc (fie direct, fie indirect) cursul politicilor statului, nu întotdeauna există un acord de început între ei. Ca urmare, dispute și dezbateri se întâlnesc la orice nivel al vieții sociale: în parlament și arena politică, în instituții de învățământ (școli, universități, academie), în organizații guvernamentale și nonguvernamentale; pot fi urmărite în talk-show-urile televizate etc. În toate aceste cazuri, obiectul disputelor sau al dezbaterilor îl constituie soluția optimă fie pentru strategii economice și politice, legi, fie pentru evoluția viitoare a unei organizații sau politica internă și externă a statului.

În societățile în care puterea absolută aparține unei persoane sau unui grup minoritar ”regi, împărați, aristocrați, junte militare, guverne totalitare – acestea stabilesc ce curs va urma statul (...). Dezbaterile generale nu are niciun rol semnificativ într-o astfel de societate” (ibidem, p.16). În democrație însă, deși cetățenii au opțiuni și percepții diferite cu privire la ceea ce reprezintă binele, apar ”chestiuni disputabile” (ibidem) asupra cărora este posibil să nu fie de acord; în toate aceste cazuri, în urma dezbaterilor este posibil să apară unanimitatea.

Apariția dezacordurilor constituie condiția necesară organizării dezbaterilor. Formă a persuasiunii, dezbaterile reunește mai mulți participanți, iar scopul său este de a crea consens. ”Participantul la dezbateri speră să schimbe felul în care gândesc oamenii. El speră că ascultătorii săi vor ajunge să vadă lucrurile în felul său. Dezbaterile nu produce unanimitate imediată. Dar, cu timpul, ea poate produce consens, precum și o înțelegere diferită a ceea ce este drept și optim” (ibidem).

Dezbaterile, în funcție de dezacordurile pe care vor să le elimine sau să le diminueze pot fi restrânse și cu un pronunțat caracter practic (dezbateri în cadrul seminariilor, work-shop-urilor, în cadrul sesiunilor parlamentare, mese rotunde, talk-show-uri televizate etc. care au o temă precisă, bine delimitată) sau pot fi dezbateri largi care au ca subiect principii etice, metodologice sau conținutul unor hotărâri ce vizează mase mari de cetățeni. O nouă Lege a învățământului provoacă ample dezbateri la nivel social care implică sindicatele, corpul profesoral, părinții, elevii și studenții. Ca urmare, dezbaterile au ca scop clarificarea naturii conflictuale care se regăsesc fie în situații practice, fie în chestiunile teoretice (ibidem, p.18).

Dezbaterile nu sunt doar forme de persuadare, adeseori ele au ca scop ascuns manipularea publicului. În această situație fiecare interlocutor își construiește o argumentare cât mai complexă care are ca finalitate retorică influențarea opiniilor ascultătorilor. Campaniile electorale reprezintă un exemplu clasic în acest sens, deoarece dezbaterile organizate au ca scop manipularea electoratului mai degrabă decât relevarea aspectelor viabile, pozitive din cadrul programului candidaților (dezbaterile între candidații la președinție abundă în exemple de acest gen). Manipularea prin argumentare îmbracă forme deosebit de subtile ”de la dezbaterile politice și disputele polemice pe diferite teme de actualitate, până la discuții cotidiene din viața noastră privată, publică, profesională, când se urmărește obținerea succesului cu orice preț” (Cazacu 2007, p.87).

Apărută în deceniul cinci al secolului XX și tradusă în limba română în 1993, *Societatea deschisă și dușmanii ei* (alături de *Mizeria istoricismului*), lucrarea lui Karl Popper constituie fundamentul teoretic al unui Program internațional de dezbateri cu numeroase filiale, inclusiv în România (ibidem, p.101). Formatul de dezbateri Karl Popper a vizat într-o primă instanță specificul dezbaterilor din societate, considerate de filosof ca manifestare a vieții sociale democratice. Potrivit acestui format, *debate* nu reprezintă doar o formă retorică de confruntare, dimpotrivă, ”dezbaterii este un exercițiu intelectual pretențios și viabil. Participanții la dezbateri învață să înțeleagă principiile care fundamentează strategiile aflate în dispută” (Driscoll 2002, p.21).

Dezbaterea academică de tip Popper constituie un program complex de educație pentru participanții la dezbateri care învață să gândească analitic, adică să construiască argumente viabile și necontradictorii, să urmărească consecințele propriilor argumentări și ale interlocutorilor, să formeze presupuziții, să gândească riguros, coerent și abstract. ”Prin dezbateri, devin capabili să înțeleagă că disputele, deși sunt animate de puncte de vedere diferite, pot avea drept obiect nu numai aspecte materiale sau trecătoare ci, în primul rând, valori și principii care pot fi susținute de fiecare dintre părți” (Cazacu 2007, p.101).

Formatul *debate* propune o serie de concepte și reguli care conferă dezbaterii o structură riguroasă, un caracter de competiție și dă posibilitatea participanților să pledeze atât *pro*, cât și *contra* moțiunii aflate în discuție. Principalele concepte care fundamentează acest format de dezbateri sunt: ”moțiunea bine formulată”, ”criteriul” și ”strategia argumentativă” (ibidem, p.103).

Problematika legată de moțiune are în vedere existența unui conflict între valori și principii, urmând ca participanții să ajungă la clarificarea conflictului, declarându-se de acord sau împotriva problemei disputate. Un aspect foarte important, îl constituie faptul că în acest conflict părțile au în aproape egală măsură draptate. Popper oferă câteva exemple de moțiuni bine formulate: înfruntarea dintre ”libertate și ordine”, ”libertate individuală și răspundere socială”,

”drepturile individului și binele general” (ibidem). Acestea nu urmăresc să ofere soluții de ordin practic, cât mai ales au în vedere identificarea conflictului dintre aceste valori.

Moțiunea trebuie formulată în termeni clari, preciși, a căror semnificație trebuie cunoscută de participanți la dezbateri. Formulările ambigue, termenii imprecizi constituie un alt obstacol considerabil în rezolvarea unor conflicte de natură teoretică. Pe de altă parte, participanții la dezbateri trebuie să practice exercițiul pledării *pro* și *contra*, adică să susțină pe rând ambele părți ale moțiunii. Cu o deosebită valoare educativă, această rundă componentă a formatului *debate*, ”determină participanții la dezbateri să admită că în viața reală nu există vreo persoană care să dețină monopolul asupra adevărului” (Driscoll 2002, p.24).

Orice dezbateri se realizează atunci când există un caz, participanții construind argumente *pro* și *contra*. Important este ca pornind de la un caz, să fie identificată pentru susținere valoarea cea mai importantă. Astfel, după ce criteriul hotărâm noi că drepturile individuale primează sau nu față de binele general, sau ordinea în fața libertății? Ca urmare, în funcție de criteriul ales putem identifica o valoare sau alta. De aceea criteriul în funcție de care facem evaluările este fundamental în acest context deoarece ”reprezintă standardul pe baza căruia se evaluează dezbateri” (Cazacu 2007, p.105).

Într-o dezbateri, moțiunea bine formulată, identificarea criteriului și formularea cazului, reprezintă elemente deosebit de importante. Pentru ca dezbateri să prindă contur, este necesar ca participanții să-și pregătească propriile argumente și contraargumente, să creeze situații imaginare în care să-și asume atât rolul de susținător, dar și cel de oponent. De aceea antrenamentul propus de formatul *debate* implică identificarea strategiilor de argumentare, de susținere dar și de respingere a tezei. Modelul lui Popper propune atât argumente deductive, cât și inductive, importantă fiind utilizarea lor în funcție de contextul dezbaterii.

Strategiile argumentative trebuie să țină cont de legile și principiile logice, astfel încât erorile de raționament, situațiile patologice din argumentare – sofismele – să poată fi evitate. Existența acestora constituie un punct slab într-o dezbateri, deoarece adversarul le poate identifica și folosi în favoarea sa.

Karl Popper propune prin formatul său și o serie de condiții specifice care trebuie respectate pentru ca dezbateri să-și atingă scopul. În primul rând, într-o dezbateri fiecare echipă trebuie să-și asume rolul de susținere, respectiv respingere a moțiunii, apoi, în disputa dintre valori trebuie să se impună cea mai viabilă pentru cazul formulat. În al treilea rând dezbateri trebuie pregătită, pornind de la alegerea cazului și cercetarea tuturor aspectelor relevate de moțiune și continuând cu stabilirea corectă a strategiilor în funcție de context. Nu în ultimul rând, în formatul *debate* moderatorul are un rol deosebit de important deoarece participă activ la formarea și dezvoltarea abilităților unei gândiri analitice și independente (ibidem, p.110).

Participanții la acest tip de dezbateri își vor înțelege mai bine propriile idei, iar ”atunci când vor avea de rezolvat dispute în societate, ei vor fi capabili să ia decizii care vor fi bazate pe informații și principii și nu pe prejudecățile de moment” (Driscoll, 2002 p.24). Acest ”exercițiu intelectual” (Cazacu, 2007 p.109) îi va educa pe *debateri* (ibidem) să participe în mod liber și asumat la dezbateri existente la orice nivel, în orice domeniu al vieții sociale.

BIBLIOGRAFIE:

Cazacu, M., Aurel, *Argumentarea. Teorie și aplicații*, Editura Fundației România de Măine, București, 2007.

Drăgan, Ioan, *Comunicarea – paradigme și teorii*, Editura RAO, București, 2007.

Driscoll, William, *Manual de dezbateri academice. Comunicare. Retorică. Oratorie*, (traducere și adaptare din limba engleză), Editura Polirom, Iași, 2002.

Miège, Bernard, *Informație și comunicare: în căutarea logicii sociale*, (traducere din limba franceză), Editura Polirom, Iași, 2008.

Pernot, Laurent, *La Rhétorique dans l'Antiquité*, Paris: Librairie générale française, 2000.

Ricoeur, Paul, *Langage public et rhétorique*, in *Lectures I*, Paris, 1991.

Rogojinaru, Adela, *Comunicare și cultură organizațională: idei și practici în actualitate*, Editura Tritonic, București, 2009.